

สังคมที่เป็นผู้บริหารจัดการสังคม เป็นผู้นำสังคม เป็นผู้ใช้อำนาจและรักษาประโยชน์ของส่วนรวม ถ้าการเมืองผิดเพี้ยนย่อมพาสังคมเสียหาย หลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา (ประเวศ วะสี, 2545 : 11) ก็ให้ความสำคัญของภาครัฐหรือการเมือง ให้เป็นหนึ่งในสามเหลี่ยมที่จะเขยื้อนภูเขา คือ แก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (ดูหลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาในบทที่ 2) ดังนั้น การเมืองควรจะเข้ามามีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการกำหนดนโยบาย กติกา และบริหารจัดการ ผลักดัน ทฤษฎีเทอมส์จึงจะมีความสมบูรณ์ขึ้น

2.2.2 ไม่ได้เน้นเรื่องของการศึกษา แม้จะให้ความสำคัญกับมนุษย์ กล่าวถึงการพัฒนาคนแต่ไม่ได้เน้นเรื่องของการศึกษา การพัฒนาคนทำได้หลายวิธี การศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญมากที่จะสร้างคนให้มีคุณภาพ เป็นพลังและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม ถ้าสร้างไม่ดีหรือผิดทาง คนก็จะเป็นตัวถ่วงของการพัฒนา และอาจเป็นผู้ทำลายสังคมเสียเอง การศึกษาที่ดีจะทำให้ปัจจัยสำคัญของทฤษฎีเทอมส์ทุกปัจจัย ประสบความสำเร็จในทิศทางที่ถูกต้อง การศึกษาจึงควรเป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาทุกมิติ สังคมที่พัฒนาแล้วล้วนให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งสิ้น

2.2.3 ไม่เน้นการจัดการระบบเครือข่าย ซึ่งเป็นความสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเอง ระบบเครือข่ายเป็นระบบของความร่วมมือ พึ่งพาอาศัยกัน มนุษย์ ชุมชน หรือสังคมหนึ่ง ๆ ไม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ด้วยตนเองทั้งหมด ต้องพึ่งพาอาศัยความรู้ ความสามารถของกันและกัน แพทย์ก็ต้องพึ่งครูสอนให้รู้ สอนหนังสือให้ลูกหลาน ครูก็ต้องพึ่งแพทย์ยามเจ็บป่วย เป็นต้น ชุมชน สังคม ก็ต้องพึ่งผลผลิตของกันและกันตามศักยภาพ ต้องร่วมมือกันจึงจะสำเร็จสมประสงค์ กรณีความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันมีความหลากหลายตามวิถีของชีวิตมนุษย์ ระบบเครือข่าย ความร่วมมือ พึ่งพาอาศัยกันจึงมีความสำคัญ

ทฤษฎีเทอมส์แม้จะมีจุดอ่อนแต่ก็มีจุดแข็งที่ครอบคลุมเกือบทุกประเด็น การดำเนินการตามหลักการทฤษฎีเทอมส์ ควรคำนึงถึงประเด็นที่เป็นจุดอ่อนด้วย

ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยม

ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยม (Humanism) เป็นทฤษฎีที่มีแนวคิดตามปรัชญาการพัฒนาที่เอามนุษย์เป็นศูนย์กลางการพัฒนา ตั้งบนสมมุติฐานที่ว่าทำอะไรสังคมจึงจะมีมนุษยธรรม ทำอย่างไรความเป็นมนุษย์จึงจะกลับคืนมาสู่ความเป็นมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง

หลักการของการพัฒนาแนวมนุษยนิยม คือ การพัฒนาความเป็นมนุษย์ให้เกิดขึ้นในชีวิตมนุษย์นั่นเอง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ และคณะ, 2535 : 17)

ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยม เกิดจากข้อบกพร่องของการพัฒนาในอดีตที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรม ซึ่งผลการพัฒนาทำให้เกิดค่านิยมทางวัตถุ การสร้างเทคโนโลยีและวิทยาการใหม่ ๆ ก็เพื่อความก้าวหน้าและทันสมัยให้สามารถมีผลผลิตเพียงพอต่อความต้องการของระบบบริโภคนิยม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ คุณภาพของมนุษย์โดยเฉพาะคุณภาพทางจิตใจ นักคิดและนักปราชญ์ทั้งหลายเห็นว่าการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว เป็นการพัฒนาที่ทำลายคุณค่าความเป็นมนุษย์ลง จึงหันมาให้ความสนใจการพัฒนาที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา แนวทางมนุษยนิยมมีหลายแนวทาง เช่น แนวทางของคริสต์ศาสนา แนวทางของพระพุทธศาสนา แนวทางของมหาตมะคานธี แนวทางมาร์กซิสต์ และแนวทางจิตวิทยามนุษยนิยม (Humanistic Psychology) เป็นต้น แนวทางมนุษยนิยมทุกแนวทางต้องการการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณค่า มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดำรงอยู่อย่างมีความสุข

1. หลักการพัฒนาตามแนวมนุษยนิยม

หลักการพัฒนาตามแนวมนุษยนิยม มี 5 ประการ คือ

1.1 **หลักความเสมอภาค** มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ควรที่จะได้รับการปฏิบัติจากสังคมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง รวมถึงควรได้รับความคุ้มครองจากกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเท่าเทียมกันด้วย

1.2 **หลักความเป็นธรรม** ในความเป็นจริงพื้นฐานชีวิตของมนุษย์แต่ละคนไม่ได้เท่าเทียมกันมาตั้งแต่ต้น บางคนเกิดมายากจน บางคนเกิดมาด้อยโอกาส เกิดมาท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างซึ่งมีผลต่อพื้นฐานชีวิต การพัฒนาจะต้องมุ่งที่จะแก้ปัญหาให้ความเป็นธรรมแก่คนเหล่านี้

1.3 **หลักความเป็นอิสระ** ความเป็นมนุษย์แม้จะเหมือนกันแต่ก็มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ รูปร่างต่างกัน จิตใจ ความรู้สึกนึกคิด สติปัญญา ความชอบ ฯลฯ ต่างกัน ความแตกต่างทำให้เกิดความหลากหลายในสังคมมนุษย์ ความหลากหลายทำให้มีคุณค่าและมีการพัฒนา จะเกิดอะไรขึ้นถ้ามนุษย์ทั้งโลกเหมือนกันหมด สังคมมนุษย์คงจะล่มสลาย

และมนุษย์ก็คงจะสูญพันธุ์ เพราะฉะนั้นการพัฒนาจะต้องให้ความสำคัญกับความหลากหลาย จะต้องไม่ครอบงำเพื่อให้เกิดความเหมือนกันทั่วโลก

1.4 หลักความสมดุล คือ ความสมดุลในตัวมนุษย์เองแต่ละคน ความสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความสมดุลจะทำให้ความเป็นมนุษย์ไม่ขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติในอนาคต

1.5 หลักการสร้างสรรค คือ หลักการที่มุ่งความเจริญแก่ชีวิตและสังคมมนุษย์ เป็นการสร้างสรรคที่มุ่งพัฒนามนุษย์และสังคมมนุษย์อย่างยั่งยืน รวมทั้งการที่จะรู้และเข้าใจตัวมนุษย์เอง และระหว่างมนุษย์กันเองด้วย ไม่ใช่สร้างสรรคแต่ทำลาย เช่น การสร้างสรรคเทคโนโลยีตอบสนองความต้องการและความเจริญของมนุษย์แต่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หลักการดังกล่าวก็เป็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพของความเป็นมนุษย์และหลักของการที่จะพัฒนามนุษย์และสังคมมนุษย์ในทุกมิติ เพราะมนุษย์เป็นตัวกลางที่สำคัญของการพัฒนา การพัฒนาต้องเริ่มที่ตัวมนุษย์ก่อนสิ่งอื่นใด

2. จุดแข็งจุดอ่อนของทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยม

ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยมก็มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน กล่าวคือ

2.1 จุดแข็ง ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยมให้ความสำคัญกับมนุษย์ การพัฒนาต่าง ๆ จะต้องไม่ทำลายความเป็นมนุษย์ ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยมให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์ที่สภาพจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ การไม่ทำลายความเป็นมนุษย์ก็คือการไม่ทำร้ายจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และการดำรงอยู่อย่างเป็นธรรมชาติของมนุษย์ การให้ความสำคัญกับมนุษย์เป็นการเปิดมิติอีกมิติหนึ่งของการพัฒนา จริง ๆ แล้วการพัฒนาทั้งหลายก็เพื่อมนุษย์และเกิดจากมนุษย์ แต่ลืมที่จะนึกถึงความเป็นมนุษย์ของมนุษย์ การพัฒนาบางอย่างจึงเกิดผลย้อนกลับมาทำลายความเป็นมนุษย์ ทำให้เกิดปัญหาในสังคมมนุษย์อย่างมากมาย ปัญหาบางอย่างจะย้อนกลับมาทำลายมนุษย์ เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหายาเสพติด (ผลจากการพัฒนาที่เน้นวัตถุ) เป็นต้น การเปิดมิติการพัฒนาให้เห็นความสำคัญของมนุษย์ จึงเป็นการสร้างความสมดุลให้การพัฒนาจะทำให้สังคมมนุษย์ดำรงอยู่อย่างสงบสุขและยั่งยืน

2.2 จุดอ่อน ทฤษฎีการพัฒนาแนวมนุษยนิยม แม้จะให้ความสำคัญกับความ เป็นมนุษย์แต่ไม่ได้เน้นว่า แล้วตัวมนุษย์จะต้องพัฒนาตัวเองอย่างไร เป็นการมองด้านเดียว คือมองเข้าหาตัวเองไม่ได้มองออก การมองว่ามนุษย์จะต้องพัฒนาตัวเองอย่างไรเป็น การมองออก การพัฒนาจะต้องพัฒนาทั้งสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเอง คือ สภาพแวดล้อม (มอง เข้า) และพัฒนาสรรพสิ่งที่อยู่ในตัวเอง (มองออก) จึงจะเกิดความสมดุลจริง ๆ แล้ว ในตัวมนุษย์เองก็ได้มีศักยภาพและมีความดีพร้อมไปหมดทุกอย่าง ดังนั้นจะต้องพัฒนา ตัวมนุษย์เองด้วยโดยเฉพาะจิตใจ ความรู้สึกนึกคิด และความสามารถ ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในสรรพสิ่งต่าง ๆ รวมถึงทัศนคติที่ดีต่อมวลมนุษย์และสังคมมนุษย์ด้วย

มิติของการพัฒนาทั้งหลายจะให้ยั่งยืนจะต้องไม่มองมิติด้านใดด้านหนึ่งเพียง ด้านเดียวจะต้องมองครบทุกด้านและพัฒนาให้สมดุล

ทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ (System Theory) เป็นผลงานการศึกษาค้นคว้าและสร้างสรรค์ของ ศาสตราจารย์ ดร.เกลียว บุรีภักดี ติดต่อกันมาประมาณ 30 ปี (เกลียว บุรีภักดี และคณะ, 2546 : 2/1-2/14) จากการศึกษาแนวคิดเชิงระบบ (System Concepts) การคิดเชิง ระบบ (System Thinking) และทฤษฎีทางพุทธธรรม 3 ทฤษฎี (อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุ- บาท และไตรลักษณ์) สรุปเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีว่า เอกภพ (universe) แห่งนี้ เป็นหนึ่ง หน่วยระบบ

1. คุณสมบัติของหน่วยระบบ

หน่วยระบบมีคุณสมบัติประการต่าง ๆ คือ เป็นหน่วยทำงาน (working unit) มีขอบเขต (boundary) มีผลผลิต (product) มีกระบวนการ (process) มีปัจจัยนำเข้า (input) มีบริบท (context) มีผลย้อนกลับ (feedback) ประกอบขึ้นจากหน่วยระบบย่อย